

Ivan Šaško
pomoćni biskup zagrebački

Uvod i Homilija

u slavlju euharistije srijede Trećega vazmenog tjedna
povodom IX. Teološkoga dana (*Dies theologicus*)
i spomena na 20., odnosno 15. obljetnicu smrti
Vjekoslava Bajsića i Tomislava Janka Šagi-Bunića

Zagrebačka prvostolnica, 7. svibnja 2014., u 18 sati

Braćo i sestre, lijepo je da IX. *Dies theologicus* Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu započinjemo euharistijskim slavljem u našoj prvostolnici, u kojoj vas srdačno pozdravljam u ime nadbiskupa zagrebačkoga, kardinala Josipa Bozanića. Taj pozdrav ponajprije upućujem gospodinu dekanu prof. dr. Tončiju Matuliću i cijeloj fakultetskoj zajednici: profesorima Fakulteta i suradnicima, studentima i djelatnicima te svima koji su se odazvali na večerašnju molitvu i slavlje. Večeras su oko oltara brojni svećenici – ne bez razloga.

Dragi Dekane i kolege profesori, za sutrašnji znanstveni simpozij izabrali ste spomen-prigodu 20. obljetnice smrti prof. Vjekoslava Bajsića (11. veljače 1924. – 20. svibnja 1994.) i 15. obljetnicu smrti prof. Tomislava Janka Šagi-Bunića (2. veljače 1923. – 21. srpnja 1999.), pokušavajući u vremenskome odmaku ponovno vidjeti filozofske i teološke *tragove i putokaze* koje su nam ostavila ova dva, smijemo to danas reći (premda mi se oni vjerojatno smiješe s neodobravanjem): dva velika čovjeka, kršćanina, prezbitera i profesora; dva značajna čovjeka hrvatske kulture i duhovnosti. Poseban osjećaj zahvalnosti među nama budi prisutnost onih ljudi koji su neposredno surađivali s njima.

Zahvalni za sve darove, u molitvi za pokojne i za sebe, u kajanju zbog svojih grijeha protiv ljubavi, protiv ljudskosti i crkvenosti, na početku ovoga slavlja molimo Božje smilovanje i dar njegova oprostjenja.

Homilija

Liturgijska čitanja: *Dj 8, 1b-8; Ps 66, 1-7; Iv 6, 35-40*

Braćo i sestre u živome Gospodinu!

I. Čuli smo Isusovu riječ koja se tiče nevjere ponajprije onih s kojima je živio, njegovih sunarodnjaka: „Vidjeli ste me, a opet ne vjerujete.“ To nas kao vjernike upozorava da imperativ vidljivoga i viđenoga nije nužno jamstvo vjere. Odnosno: postoji način gledanja i susreta koji ne dohvaća ili dohvaća otajstvo ljubavi Božjega darivanja.

Evandjelja u sebi skrivaju tu napetost pokušaja dobivanja sigurnih znakova, da bi se povjerovalo; traže se čuda koja nedvojbeno svjedoče da je Isus Mesija, Sin Božji. Sve to dok stvarna čuda i znamenja ostaju prisutna, nadomak, u životima tih istih ljudi.

Danas u ovome slavlju euharistije zastajemo pred životima dvojice subraće: profesora Bajsića i profesora Šagi-Bunića, koji su čitali znakove; koji su živjeli svoju vjeru nošeni znakovima Božje prisutnosti.

Sada smo u vremenskome odmaku od njihove smrti koji dopušta da nebitno otpadne, da izgubi svoju snagu ona neposrednost koja zamagljuje bistrinu uvida; da se ublaže suviše riječi i nedoumice. Ostaje nam Božji dar njihovih života, riječi, djela, susreta; procijeđen, odmjeran, zaokružen.

Puno nas je ovdje koji smo ih poznavali izravno, kao subraću, prijatelje, kolege, profesore, suradnike. No, predivno je vidjeti i one koji ih poznaju posredno: iz njihovih zapisa, iz svjedočanstava najbližih, iz djela koja su ostala živjeti, iz crkvenih stvarnosti kojima su dali početke: na Fakultetu, u vjerničkim zajednicama, u izdavačkim kućama: *Kršćanska sadašnjost* i *Glas Koncila*, u hrvatskome društvu... Ovdje smo da bismo zastali pred darovima i potaknuli nove naraštaje da ih upoznaju, da susretnu ljepotu koja ne prolazi i da se nadahnjuju na marljivosti i dubini hrvatskih ljudi koji su gradili kršćansku kulturu i civilizaciju.

II. Promatrajući subraću Vjekoslava i Tomislava Janka možemo se pitati što ih povezuje. Ima puno toga što ih na prvi pogled *ne* povezuje, što ih razlikuje u karakteru, u pristupu, u područjima neposrednoga zanimanja. I već tim prvim pitanjem stupamo pred otajstvo Crkve, otajstvo kršćanskoga poziva koje pokazuje širinu i građenje zajedništva na način koji niti jedna ljudska zajednica ne može očitovati.

Od samih početaka, od poziva Isusovih učenika vidimo raznolikost, preobražena u zajedništvo koje nije izgrađeno po ljudskoj mjeri. Jer, uistinu, po kojemu bi to ključu bila skupljena Dvanestorica i kasnije povezivani ljudi koji će svoje živote dati za Krista?

Osobe koje susrećemo na svome zemaljskom putu, koje nam Gospodin daje kao pomoć, dragocjeni su prijatelji. Niti jedan takav susret ne vidimo kao puku slučajnost. Neki su nam dani kao privremeni, prolazni susreti, kao pomoć u određenome trenutku, a drugi nas podupiru, prate, postaju i ostaju dijelom nas samih. Po njima učimo upućenost jednih na druge, na građenje koje se ne može svesti na sposobnost jednoga čovjeka ili nekolicine. Tà, Crkva nije rođena kao ideja pojedinca, nego kao dar zajedništva ljudi koji su se dopustili voditi Božjim Duhom.

III. U Božjoj riječi koja nam je netom upućena primjećujemo tri slike. Prva je iz Djela apostolskih: nasilje nad Crkvom i ubijanje kršćana u Jeruzalemu; žestina progonitelja Savla; znamenja i naviještanje Riječi, bez obzira na silinu progona. I završna, ljudski neočekivana rečenica: *Nasta velika radost u onome gradu.*

Druga je slika iz Evanđelja, o Isusu – kruhu života, o vječnosti, o uskrsnuću, sa završnom rečenicom: *To je volja Oca mojega: da tko god vidi Sina i vjeruje u njega, ima život vječni i ja da ga uskrisim u posljednji dan.*

Između te dvije slike nalazi se psalam (usp. Ps 66, 1-7) s radosnim poklikom Bogu i pozivom: *Dođite i gledajte djela Božja. Čuda učini među sinovima ljudskim.* Taj liturgijski triptih povezuje životnu zbilju u svoj njezinoj širini: progonstvo, Božju snagu u slabosti i njegovu ljubav koja čovjeka vraća u vječnu radost.

Braćo i sestre, okupljeni smo u ovome darovanom slavlju ne da bismo – kako je volio reći profesor Bajsić – odigrali neke *uloge*, nego da bismo živjeli i radovali se kao zajednica kršćana koji se u snazi vjere u Krista upravo na ovome vrelu napajamo uvijek novom snagom, od koje živimo mi i oni kojih se spominjemo.

IV. Profesora Bajsića pamtimo ne samo po neobičnim mislima koje su raščlanjivale filozofska polazišta i rasprave, nego i po specifičnome duhovitom stilu, ali i po dojmljivim slikama, kao sažetcima koji su bili više od mnemotehničkih elemenata. Tako će uz njega ostati vezan govornjiv prikaz metafore (od prije četrdeset i četiri godine, 1970.) *o gnijezdu i prašumi*: s jedne strane ozračje sigurnosti, poznatoga, zaokruženosti, uređenosti, zadanosti i topline, a s druge nepoznatost, prijatna, neuređenost i širina mogućnosti izazova.

Mogli bismo vrlo lako te dvije slike primijeniti na današnja čitanja. Jeruzalemska Crkva na počecima u progonstvima i neizvjesnosti, u prijatnjama i raspršenosti; i Isusov govor o vječnosti, uskrsnuću, sigurnosti i pronađenosti.

No, život nije takav diptih, kako danas tako niti onda; niti je kršćanska zajednica takva da živi čas jednu, a čas drugu stvarnost. Bilo bi to plošno čitanje koje niječe nutarnju dinamiku prožetosti o kojoj su cijeli život razmišljali, pisali i govorili naši profesori, u napetosti između 'gnijezda' i 'prašume'.

V. Profesor Bajsić sebe je rado predstavljao u svjetlu koje nije bilo vidljivo na prvi pogled; u svjetlu koje nije prevladavalo u njegovome profesorskom služenju. To je svjetlo strojeva, tehnike, i to na onoj razini koja ne izgleda neposredno vezana uz suptilnost filozofiranja, nego uz zahtjeve običnoga življenja.

Razmišljajući o toj njegovoj predanosti proučavanju strojeva, pokušao sam stati dublje u jedan od njegovih tragova i pogledati putokaz. Svojom je filozofijom nastojao doći do onih početaka u kojima se rađaju metode i metodološki pristupi; do onih točaka na kojima se mijenjaju motrišta, ali ne i stvarnost.

Korištene riječi za 'stroj', poput: '*mašina*' i '*mehanizam*' u sebi nose prakorijen *magh-*, *mah-*, koji (u sanskrtkome) znači: rasti, povećavati se. U latinskome je prisutan u pridjevu *magnus* (velik) i u imenici *magus* (mag, čarobnjak). Taj je korijen protegnuo svoje grane do drugih jezičnih skupina. Najvidljiviji je u njemačkome, u riječima koje govore o činjenju i moći: *machen* i *Macht*. Susrećemo ga i u engleskome glagolu *make*, ali i u hrvatskim riječima kao što su: '*moći*', *mogućnost*, *mogućnik*.

Logika strojeva i tehnike posjeduje snagu činjenja, mogućnosti, stvaranja, ali jednako tako u sebi nosi i magijsku zavodljivost koja prelazi u razne oblike moći.

VI. Spominjem to stoga što su neka razmišljanja od prije više od četrdeset godina nosila u sebi proročku snagu te još danas djeluju svježije, pozivajući nas da ih pročitamo i shvatimo njihovu primjenjivost u pitanjima koja nam djeluju kao nova i aktualna.

Dovoljno je zaviriti u pitanje „ideoloških elemenata znanstvenoga mišljenja“ (iz 1970.), da bismo vidjeli ključne točke razvoja i današnjih manipulacija. Nju je Bajsic uočio u nastojanju da se raspoláže čovjekom suženom i neprimjerenom uporabom govora o 'znanstvenosti'. Jednako je tako uvidio da je pitanje takozvanih novosti važno smjestiti u kontekst govora o motrištima i o metodama. Osim toga, primijetio je kušnje ideologiziranja u suodnosu postojanosti i promjenjivosti, a posebnu je pozornost posvetio jeziku. Iznenadujuće uvjerljivo – možda zato jer se tijekom zadnjih desetljeća to ostvarivalo na ubrzan način – djeluju intuicije na područjima odnosa: ideja i ideologiziranja; metoda i kategorizacija; jezika i komunikacije. Uočavao je poteškoće i kratke spojeve te dohvaćao posljedice za pojedinačnoga čovjeka, strepeći nad onim što se zbiva baš njemu. Znao je profesor Bajsic iz svojih kršćanskih polazišta, da je čovjek uvijek metaznanstven, da je u tim procesima cijena ljudskost i njezina degradacija. Kolikogod se činilo da je posrijedi apstraktna misao, za njega je uvijek bio nepreskočivo važan čovjek pojedinac u njegovoj cjelovitosti, a ne u njegovoj društvenoj, gospodarskoj ili političkoj suženosti koja uvijek odstupa od istine.

VII. Profesor Šagi-Bunić također je svojim radom ostavio široke obzore koji nadilaze moju sposobnost obuhvata. No, budući da je i sam volio poticajne iskre koje se pamte, ostavio je u meni ponajprije uvjerenje da euharistija uvijek može obuhvatiti sve, pa tako i večeras; a u njoj susret, dijalog Boga i čovjeka, Boga i Crkve, Isusa koji traži vjeru i osobni odgovor kakav je pričesnički *Amen*. Koliko je samo izgovorio riječi i svjedočio uvjerljivost da bi prenio tu iskru braći i sestrama.

Zato je napisao: „Živjeti kao kršćanski vjernik znači također živjeti kao onaj koji živo vjeruje da je Krist za nj uskrsnuo i da za nj sada živi... Bljedoća i nemoć današnjeg kršćanstva bitno je uvjetovana nedostatkom i odsutnošću žive vjere, i njezine djelotvornosti kroz ljubav i brigu za braću, u srcima današnje kršćanske zajednice.“ (*Vrijeme suodgovornosti*, I, Zagreb 1981., 268-269)

Iz otajstva Uskrsnuća i njegove natpovijesnosti pogled na zemaljsku zbilju nalazi se u sasvim novome svjetlu. U toj širini, ipak, ostaje prostor za pojedinca, za čovjeka, za njegovu posebnost. Tako je i Bajsicu i Šagiju, polazeći iz raznih znanstvenih disciplina, zaključak isti; kritika slična i brižnost za čovjeka jednako topla.

Tražili su i zahvatili širinu i dubinu, a pronašli su sjecište u otajstvu života i dara čovjeka koji nije svodiv na zemaljsku zbilju, bilo da je riječ o mehanizmima ili magiji, bilo da je riječ o utopljenosti u kolektivitet bez imena i odgovornosti.

Stoga ne čudi vezanost fra Tomislava uz navod: „Što god učiniste jednomu od ove moje najmanje braće, meni učiniste.“ (Mt 25, 40) Ne čudi sraštenost s polazištima 'civilizacije ljubavi', jer se u Radosnoj vijesti uvijek može iščitati taj isti trag i putokaz. Tako i večeras susrećemo odnos zajednice i pojedinca; Isusa kako se obraća zajednici, zahvaća sve, ali je u središtu pojedinac. On govori: „Tko dolazi k meni... tko vjeruje u mene... onoga tko dođe k meni ne ću izbaciti... da nikoga od onih koje mi je dao ne izgubim.“ (Evandjelje, *passim*) U Isusovoj se riječi spaja cijela ivanovska teologija: *vidjeti, vjerovati, imati život vječni, uskrsnuti.*

Koliko je tu samo prostora za suvremene pristupe, za pastoral, za nastavljanje putem koncilskih obnavljanja u istome Duhu koji ne prestaje djelovati u Crkvi.

VIII. *Dies theologicus* nije samo prigoda za obrađivanje neke tematske cjeline. On pridonosi jačanju svijesti o pozivu i poslanju teologa, o važnosti teologije; uči nas cijeniti onaj napor koji je potreban Crkvi i suvremenomu društvu, premda se humanističke znanosti u sadašnjemu sustavu sveučilišta nalaze u naročitoj kušnji i pritiješnjenosti.

Ova dvojica subraće ostavili su nam riznicu u koju možemo zaviriti od vremena do vremena, ali to nije dovoljno. Oni nam govore da nastavimo teološki ponirati u stvarnost, čitajući znakove i tumačeći ih; biti u dijalogu s ostalim znanostima, umjetnostima i kulturom; biti poučljivima dosezima drugih i sve što se promiče kao novo promotriti u svjetlu valjanih metoda i promicati ono što pomaže čovjeku da dođe do istinske radosti i punine.

I da trebam pokušati jednostavno odgovoriti na pitanje s početka: što je dvojicu marljivih kršćana i svećenika povezivalo, usudio bih se reći da je to nesebičnost. Ono što su radili, uz svu ljudsku ograničenost, ostalo je velikim po daru drugima. Kada se otpuhnu slabosti i ljudske taštine, u Crkvi će zasjati samo nesebičnost koja se pretače u susrete, u milosrđe, u poučavanje, u umjetnička djela, a sve na tragu istoga svjedočanstva davanja života za druge.

Koliko su samo pisali o Bogu, o čovjeku, o društvu, o Crkvi, o euharistiji... Ipak, nosili su svijest da euharistijsko slavlje i živa Božja prisutnost u svijetu nadilazi ljudske riječi. I oni su čeznuli da Krist bude vidljiv po Crkvi i po našoj ljubavi; da pouzdanje u Boga bude snaga tamo gdje su ljudski razlozi za dobro preslabi; da živimo vječnost koja je darovana po Stvoritelju i Kristu uskrsnome; da kao kršćani ublažavamo boli i umnažamo radost bližnjima. Zahvalno ih se spominjemo, radosni da su bogatstvo našoj vjeri i Crkvi, ali jednako tako zahvaljujemo za sadašnju prisutnost svojih bližnjih koji su nama darovani i kojima smo mi darovani da živimo ljepotu Božje blizine. Ovo uskrsno vrijeme ne prestaje pozivati: *Dođite i gledajte djela Božja! Amen.*